

Jövőkerék

Idegenek?

A Jövőkerék Közhasznú Alapítvány bevándorlók befogadását elősegítő társadalmi kampányának értékelése

2010. január

Tartalom

Tartalom.....	2
A projekt bemutatása	3
Film.....	3
Honlap.....	4
Vírusmarketing	5
Idegenellenesség Magyarországon	7
Fókuszcsoport	9
Módszer	9
Bevándorlókcal kapcsolatos attitűdök	11
Saját tapasztalatok	15
A film értékelése	17
A fókuszcsoport értékelése	18
Következtetések	19

A projekt bemutatása

A Jövőkerék Alapítvány *Idegenek?* c. projektje 2009. augusztus 1-e és 2010. január 31-e között zajlott a Norvég Civil Támogatási Alap társfinanszírozásával¹. A projekt célja egy olyan kampány létrehozása volt, amely a bevándorlók társadalmi befogadását és beilleszkedését az előítéletek gyengítésével és tévhitek elosztatásával segíti elő. A kampány két fő elemből állt: egy széles körben (televíziós csatornákon, mozikban és internetes fájlmeosztókon) terjesztett **videoklip-szerű kisfilmből**, illetve a filmhez kiegészítő információkkal szolgáló **honlapból**. A projekt záró eleme egy **fókuszcsoportos beszélgetés** volt, melynek célja a magyar fiatalok hazánkban élő külföldiekkel kapcsolatos attitűdjeinek részletes megismerése és a film értékelése volt.

A projekt közvetlen **célcsoportját** a magyar társadalom fiatal és középkorú, nem nyíltan idegenellenes csoportjai alkották, akik attitűdjeit a kampány által közvetített üzenetek befolyásolhatják. A film és a honlap stílusa és a kiválasztott terjesztési csatornák is ezt a csoportot célozták meg.

Film

A kisfilm szereplőinek elsősorban olyan Magyarországon élő külföldi állampolgárokat kértünk fel, akiket széles körben elismernek tevékenységükért; színesebbé, változatosabbá teszik hazánkat: dr. Ashaber Wanna, etióp orvos; Sena, ghánai énekesnő, Igor Lazin, szerb grafikus. A film további szereplői Rátgéber László, vajdasági kosárlabdaedző és Zhang Xisi kínai diáklány. Rátgéber szereplése reményeink szerint a határon túli magyarokkal kapcsolatban gondolkodtatja el a nézőket: idegenek tekintik-e őket vagy sem? A kínai diáklány tökéletesen beszél magyarul, Magyarországot tekinti hazájának.

¹ <http://norvegcivilalap.hu/>

A film videoklip-szerű – gyors tempójú zene mellett gyors vágásokkal mutatja be, hogy egy magyar fiatal élete hogyan kapcsolódik a fent említett Magyarországon élő bevándorlók tevékenységéhez.

A kampány során a kisfilmet társadalmi célú hirdetéséként kereskedelmi és közszolgálati televíziós csatornák összesen 29 alkalommal sugározták; az ArtMozi hálózat országszerte 1 585 alkalommal vetítette le. A fővárosi és vidéki patikákban sugározó GyógyTV hálózat pedig összesen 567 966 alkalommal vetítette le a filmet. A kisfilmet emellett internetes megosztó portálokon, fórumokon és a projekt honlapján keresztül is terjesztettük, melynek eredményeképpen az interneten keresztül összesen 17 110 látogató tekintette meg. A film becsült nézőszáma így meghaladja a pályázatban vállalt 955 ezer főt.

Honlap²

A kisfilm mellett az Idegenek? kampány másik fő terméke egy információs honlap létrehozása volt. A honlapon megtekinthető a film, illetve interjúkat tartalmaz a film szereplőivel arról, hogy honnan jöttek, mivel foglalkoznak és milyen a viszonyuk Magyarországhoz. A film szereplőin kívül Magyarországon élő ismert külföldiek és külföldön élő magyarok rövid profilja is olvasható. Emellett az olvasó általánosabb információkat és adatokat tudhat meg a hazai bevándorlás történetéről, nagyságrendjéről és a bevándorlók eltérő motivációiról. A honlap interaktív funkciókkal is rendelkezik: bevándorlási kvízzel és véleménybeküldési lehetőséggel. Az eseménynaptár olyan kulturális és tudományos programokat tartalmaz, amelyek a bevándorlás témájúak, vagy bevándorlók közreműködésével valósulnak meg. A honlapon megtalálható a legfontosabb bevándorlással foglalkozó állami, nemzetközi és civil szervezetek elérhetősége. A tovább érdeklődők figyelmét felhívtuk

² <http://jovokerek.hu/idegenek/>

az önkéntességre és a kapcsolódó képzésekre, illetve számos tudományos cikk elérését adtuk meg.

Az E-bola Média Kft. mérése szerint a Jövőkerék Alapítvány Idegenek? projekt honlapjára 2009. november 30-a és december 17-e között összesen 5 301 fő látogatott el.

Vírusmarketing

Az E-bola Média Kft. vírusmarketinges eszközökkel terjesztette a filmet internetes megosztó portálokon, illetve fórumokon. A fórumok aktív felhasználói elsősorban a fiatalabb és középkorú korosztályok. Az általuk közvetített vélemények természetesen nem tekinthetők reprezentatívnak sem a magyar fiatal és középkorú körcsoportokra, sem az internethasználó populációra. A vírusmarketing tapasztalatai alapján a bevándorlás és a hazánkban élő külföldiekről való internetes beszélgetések során nagyjából azonos arányban találoztunk a kérdés pozitív és negatív megítélésével, egy-két kivételtől eltekintve³:

„Miért kell egyáltalán ide bevándorolni egy kurvára különböző kultúra képviselőinek?” -> „Mert ahol éppen él az lehet, hogy nem felel meg neki (háború, éhínség, betegségek) Talán el akarja kerülni szerinted ez nem normális?” -> „Nem, szerintem nem normális, mert itt is van elég gond, mégsem vándorlok kifelé. Ha pedig már kivándorol a hazájából, egy hozzá közelebb lévő kultúrába kéne, mert nem minden kultúra összeegyeztethető, lásd cigányok.” (hotdog.hu)

„Minden racionalitás azt követeli, hogy le kell állítani a további bevándorlást Európába. Az európai kultúra már most végnapjai téli a muszlim bevándorlók tömege miatt. Hollandiában minden 2. csecsemő muszlim. Szerencsére a nép ébredni kezd mindenütt - a mecsetes svájci népszavazási eredmény is erre utal. A liberális dumáddal elkéstél. Szerencsére.” (nlcafe.hu)

³ Az idézett fórumhozzászólásokat szó szerint, változatlan leírásban közöljük.

A megfigyelt fórumozók többsége azonban nyitottan és több oldalról közelíti meg a témát; még azok is, akik alapvetően nem szimpatizálnak a jelenséggel.

„én köztes oldalon állok segítenék azoknak akik megérdemlik és akik nem hajlandók normális életet élni és csak kötözködnék problémákat gyártanak és rombolnak azokat én is eltaposnám vagy kiteszitanám a társadalomból!” (origo.hu)

A szélsőséges megnyilvánulásokat és nézeteket a fórumozók többségében elítélik.

„Az alapvető tévedés ebben az esetben is az, hogy az arab világot összemossák a muszlim vallással. [...] Ez sem más, mint a tömegek manipulálása, az sem mellékes, hogy ez a propaganda honnan indulhatott el.” (origo.hu)

A bevándorlással kapcsolatban szóba került az egységes Európa, az Unió és a nemzetiségek, nemzeti identitás kérdése is. Olyan véleménnyel is találkoztunk, amely elmarasztalja Magyarországot a bevándorlókkal szembeni negatív hozzáállása miatt.

„Nem tudom elfogadni a "tisztá Európa" fogalmát. Minden korban vándoroltak az emberek, és nincs ez másképpen most sem, sőt! Az Unió egy lehetőség és nagyon nem értem, hogy mi a probléma evvel. Vagy miért gondolják azt emberek, hogy az odáig rendben van, hogy én utazhatok, és tanulhatok, dolgozhatok más országban, dea másik országbéli maradjon otthon! Hiszen az egységes Európa a cél úgy hogy ebben a különböző nemzetek önálló nemzettudatukat megtarthassák. Gondolom, hogy nem szabhatunk határt annak, hogy ezt a nemzettudatot mindenki ott gyakorolhassa ahol neki jól esik. Vagy tévednék??” -> „Ahogy már korábban is írtam, az EU hamarosan szét fog esni. [...] A jövő útja a lokalizáció.” (nlcafe.hu)

„Szia! A barátnőm 1 éve van kint Németben, és odáig van érte meg vissza. Szerinte a magyarok eltanulhatnák tőlük a vendégszeretetüket. Persze biztosan ott is vannak bevándorló ellenesek, mint náluk nagyon sokan. :(De őt ez alatt az egy év alatt nem érti semmiféle atrocitás a

magyarságát illetően. Toleránsnak mondható ország Németország (nem úgy, mint Hungary....)” (nlcafe.hu)

A hazánkban élő külföldiekkel kapcsolatban a kisfilm üzenetével szemben inkább praktikusabb nézőpontot képviseltek a felhasználók.

„Szerintem itt vesz kaját, piát, stb. ... A többségük örökre itt marad, akkor hol költené el a pénzét?” (hotdog.hu)

A bevándorlással foglalkozó civil szervezetek tevékenykedése legtöbbször számára az újdonság erejével hatott, de a kezdeményezésekről egyértelműen elismerően nyilatkoztak.

„Vannak Magyarországon civil szervezetek amik ezekkel foglalkoznak? Én még nem nagyon hallottam erről...” (nlcafe.hu)

„Igen nyilván megvan az ellenoldalak is a dolognak, be kell vallanom nekem is. De nem szeretem a helyből elutasító hozzáállást. Harapni tudok az ilyenért.” -> „Higgadj le, csekkold a korábban már általam említett alapítvány tevékenységét, az majd megnyugtatja a lelkiivilágod! :P Csatlakozhatsz is hozzájuk, biztos szívesen vesznek néhány aktivistát, biztos van rá valami mód, ha ennyire szívügyed. Ne öljük egymást itt emiatt. PEACE!” (index.hu)

Idegenellenesség Magyarországon

Magyarországon a TÁRKI4 évente végez reprezentatív adatfelvételen alapuló idegenellenesség kutatásokat. A 2009 júniusi adatfelvétel⁵ eredményei szerint a felnőtt lakosság 33 százaléka tekinthető idegenellenesnek, ők nemmel feleltek arra a kérdésre, hogy az országba beengednének-e menedékkérőket. A megkérdezettek 10 százaléka tekinthető idegenbarátnak, szerintük minden menedékkérőt be kell fogadni. A megkérdezettek több mint fele (57 százalék) mérlegelné a

⁴ TÁRKI Társadalomkutatási Zrt., www.tarki.hu

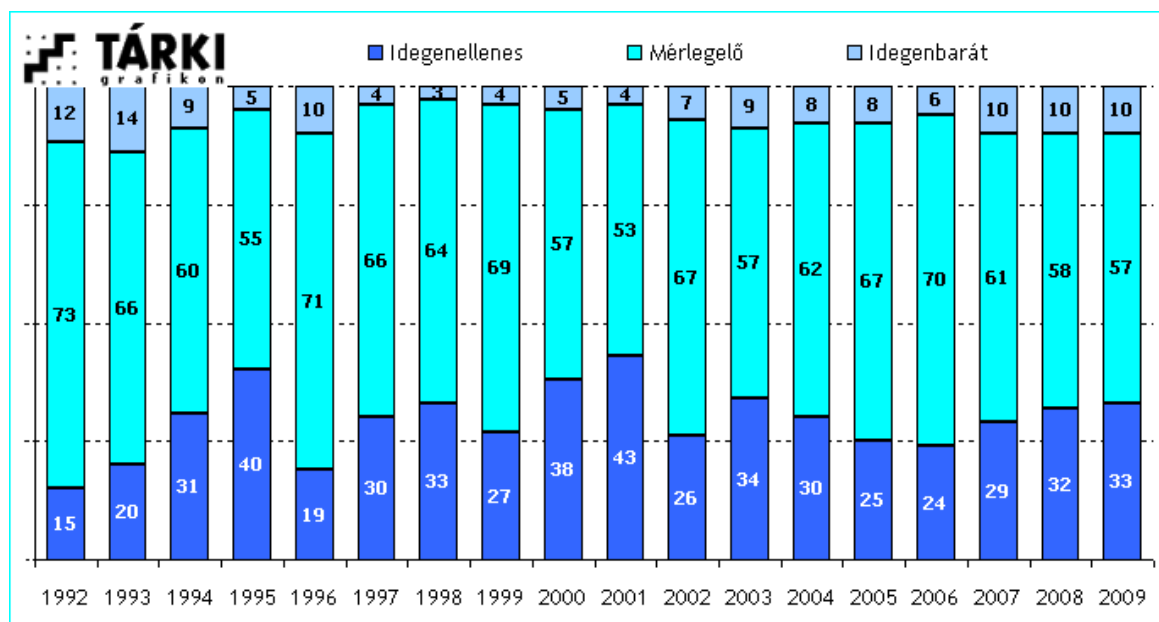
⁵ <http://www.tarki.hu/hu/news/2009/kitekint/20090708.html>

menedék nyújtásának, illetve megtagadásának kérdését, őket nevezik mérlegelőknek.

2009-ben az idegenellenesség mértéke az átlagosnál (33 százalék) sokkal magasabb az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők (48 százalék), a nyugdíjasok (39 százalék), a munkanélküliek (44 százalék), és a parlamenti választáson biztosan nem szavazók (40 százalék) körében. Az idegenbarátság az átlagosnál (10 százalék) inkább jellemzi a budapestieket (16 százalék), a felsőfokú végzettséggel rendelkezőket (22 százalék), a vállalkozókat (19 százalék) és a tanulókat (17 százalék).

Az idegenellenesség mértéke 2007 óta gyakorlatilag változatlan (ld. 1. ábra). Az idegenellenesség mértéke a kilencvenes évek elejére jellemző kezdeti gyors növekedés után, előbb ingadozott (1996-1998, 1999-2001), majd 2002 óta kisebb ingadozások mellett 25-33 százalék között stabilizálódott.

1. ábra: Az idegenellenesség alakulása 1992 és 2009 között

Forrás: TÁRKI 1992-2009⁶

⁶ <http://www.tarki.hu/hu/news/2009/kitekint/20090708.html>

A kutatások során az iskolázottság szint, a kor, a lakóhely településtípusa és a személyes tapasztalatok és az idegenellenesség összefüggéseit vizsgálják. Az idegenellenesség társadalmi bázisáról a kutatási eredmények alapján a következők mondhatók el: Az **iskolázottsági szint** növekedésével emelkedik a mindenkit befogadók aránya, csökken a nyíltan idegenelleneseké, míg a mérlegelők a középfokú végzettségűek körében felülreprezentáltak. A **kor** kevésbé befolyásolja az idegenellenességet, a fiatalok inkább befogadók, a 40–60 év közötti középgeneráció viszont az átlagosnál valamivel hajlamosabb a nyílt idegenellenességre. **Lakóhely** szerint a községekben élők az átlagosnál kissé befogadóbbak, a városokban élők átlagnál alacsonyabb arányban engednék be az országba menekülteket, ugyanakkor közöttük nincsen az átlagosnál magasabb arányban sem mérlegelő, sem a nyíltan idegenellenes. A **személyes tapasztalatok** hatással vannak az idegenellenességre. Azok, akik ismernek menekültet vagy bevándorlót, nem magasabb az átlagosnál az idegenbarátok, de alacsonyabb az idegenellenesek aránya. Fontos kiemelni, hogy a bevándorlókat ismerők körében magasabb a mérlegelők aránya, ami nagy részben rejtett idegenellenességet takarhat - a személyes ismeretség hatására a nyílt idegenellenesség egy része rejtetté válhat.

Fókuszcsoport

Módszer

Az eddigi hazai, bevándorlókkal kapcsolatos attitűdöket vizsgáló kutatások túlnyomó része kérdőíves kvantitatív kutatás volt. Elenyésző azoknak a kutatásoknak a száma, amelyek kvalitatív oldalról, ezen belül is fókuszcsoportos módszerrel közelítettek volna témához. Jelen fókuszcsoportos kutatás eredményei közelebb vihetnek a fiatalok

bevándorlókkal kapcsolatos szubjektív tapasztalatainak, értelmezéseinek és attitűdjeinek megismeréséhez.

Az Idegenek? kampány során készült fókuszcsoportos kutatás célja a 18-35 éves magyar fiatalok hazánkban élő külföldiekkel kapcsolatos attitűdjeinek részletes megismerése volt. A fókuszcsoport a Jövőkerék Alapítvány belvárosi irodájában került megrendezésre 2010 januárjában, a projekt záró hónapjában. Eddigre már lezajlott a film és a honlap terjesztése is. A fókuszcsoportos beszélgetésnek két fő célja volt: egyrészt megismerni a fiatalok véleményét, attitűdjeit és esetleges előítéleteit a bevándorlókkal, másrészt pedig a projekt egyik fő termékével, a kisfilmmel kapcsolatban.

A toborozás során a fókuszcsoport összetétele a következőképpen alakult: 7 lány, 3 fiú, 5 középfokú, 5 felsőfokú végzettségű fiatal. Jelenleg mindannyian Budapesten élnek. Tartalék résztvevőink (2 fiú) végül nem jelentek meg, ez okozta a nemek közötti viszonylagos aránytalanságot. A csoporttagok életkora 22 és 31 év között volt.

Mivel a résztvevők attitűdjeire, véleményére, előítéleteikre és saját tapasztalataik összefüggésére is kíváncsiak voltunk, a fókuszcsoport bizonyult a legalkalmasabb megismerési módszernek. A fókuszcsoport kiválóan képes feltárni a résztvevők gondolkodási kereteit, sémáit, prioritásait más kutatási módszerekkel szemben (pl. kérdőívezés), emellett a résztvevők fontosabb szerepet kapnak a beszélgetés során, mint a kérdező. A gyengén strukturált beszélgetés lehetőséget adott arra, hogy a résztvevők alakítsák a beszélgetés menetét. Megismerhettük, hogy mit említenek meg maguktól a csoporttagok, illetve mely témákról beszélgetnek hosszabban.

A kis elemszámú és nem véletlenszerűen kiválasztott minta miatt a fókuszcsoportok eredményeinek általánosíthatósága korlátozott. A csoportos interjúk során a résztvevők befolyásolhatják egymást, és lehetséges, hogy egyes ellentétes vélemények nem kerülnek felszínre. Az egyének csoportszituációtól, interakciótól független valódi véleményét lehetséges, hogy korlátozza a csoportos helyzet.

A fentiek alapján az alábbi **kutatási kérdéseket** fogalmaztuk meg:

1. Milyen attitűdjei vannak a fiataloknak a hazánkban élő bevándorlókkal kapcsolatban?
2. Milyen hatással vannak a saját tapasztalatok az előítéletekre? Feltételezzük, hogy a saját tapasztalatok hatással vannak az előítéletekre és attitűdökre, tehát azok a fiatalok, akik valamilyen személyes kapcsolatban vannak bevándorlókkal, kevesebb előítéllettel rendelkeznek.
3. Milyen hatással van az elkészült kisfilm a fiatalokra, és milyen üzenetek jutnak el hozzájuk?

Bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök

A fókuszcsoport során megpróbáltuk elősegíteni a résztvevők szabad véleménynyilvánítását. A beszélgetés elején megkértük a résztvevőket, hogy abban az esetben is fejtsék ki a véleményüket, ha az ellenkezik más csoporttag véleményével; bíztattuk őket, hogy nyugodtan vitázzanak egymással.

A bemutatkozás során minden résztvevő elmondta, hogy milyen kapcsolatban áll a bevándorlás témakörével: Volt, akinek külföldi munkatársa van, volt, aki külföldivel lakik egy albérletben, illetve két résztvevőnek semmilyen kapcsolata nincs Magyarországon élő külföldiekkel. Fontos, hogy a résztvevők fele diákként vagy

munkavállalóként hosszabb időt⁷ töltött külföldön – ők már a beszélgetés elején jelezték, hogy a másik oldalról ismerik a jelenséget, hiszen ők is voltak bevándorlók egy másik országban.

A csoporttagokat legelőször arról kérdeztük, hogy mi jut eszükbe a külföldi szó hallatán. Turistákat, idegen nyelvet, diplomatákat, nem magyar anyanyelvűeket, saját külföldi barátokat és lehetőségeket említettek. Arra, hogy mi jut eszükből arról, hogy bevándorló, egészen másfajta reakciókat kaptunk. A résztvevők egyöntetűen az érkezési szándék alapján különböztetik meg egymástól a külföldieket és a bevándorlókat:

„Azzal a szándékkal jön ide, hogy marad.”

„Rosszabbul is hangzik, hogy bevándorló. Olyan, mintha kényszerből kellene jönnie.”

„A turista, az önszántából jön, a bevándorló szándéka mögött mindig van kényszer. Akár gazdasági, akár más, esetleg egy szegény országból jön azzal a céllal, hogy neki majd itt jobb lesz.”

„Meg sokan jönnek külföldi országokból tanulni, aztán megszeretik, és itt maradnak. Pedig lehet, hogy gazdagabb országból jött.”

Az, hogy kiket lehet bevándorlónak tekinteni, vitát indított el a csoport résztvevői között. A bevándorló lét a megkérdezettek kategorizációi szerint szorosan összekapcsolódik a munkavállalással és a megélhetési kényszerrel.

„Amíg itt tanul, addig nem mondom rá, hogy bevándorló. Ha a tanulmányai után itt marad, akkor szerintem már az.”

⁷ Pár hónap és több év között.

„Az a lényeg, hogy itt dolgozik. Ha befejezi az iskolát, és itt dolgozik, akkor már bevándorlónak tekintem.”

Többen a kényszer alapján különböztetik meg a menekülteket és a bevándorlókat:

„Én kétfelé bontanám a dolgot. Vannak a menekültek és vannak a bevándorlók. Vannak, akik ide menekülnek, például politikai menekült, vagy háború dúl az országában. És van, aki pusztán azért jön, hogy több pénzt keressen. Ezeket leválasztanám azoktól, akik azt mondják, hogy mondjuk, szeretem a rock and rollt, és Amerikában szeretnék élni, és kimegy Amerikába. Az teljesen más. A kényszer a megkülönböztető jegy.”

„A menekült az életben maradás miatt jön, míg a bevándorló egy jobb életkörülmény reményében, de neki nincs krízishelyzete.”

A legérdekesebb az a kérdésnek bizonyult, hogy hová sorolhatóak azok az emberek, akiknek a szülei bevándorlók voltak, de ők maguk már Magyarországon születtek. A résztvevők szerint őket már nem lehet azokkal egy kategóriába tenni, akik munkavállalás céljából érkeztek.

„Olyan is van, hogy valakinek a szülei voltak bevándorlók, de ő már itt született és az anyanyelve magyar. Az is egy külön kategória.”

„Szerintem nem is az európaiakat szokták illetni a bevándorló jelzővel, jó, nem zárom ki, de általában, hanem a harmadik országbelieket.”

„Európán belül tulajdonképpen nem beszélhetünk bevándorlókról.”

...

„Bonyolult.”

„Aki már anyanyelvi szinten beszél magyarul, azt már magyarnak tekintem.”

A legnyitottabb állásponttal azok rendelkeztek, akik korábban itthon vagy külföldön szorosabb kapcsolatban álltak külföldiekkel:

„Hát, de ebben az esetben inkább az a fontos, hogy ő minek érzi magát, nem?”

„Meg hogy a társadalom, hogy tekint rá, nem?”

„De ezt csak akkor tudjuk, ha elmondja magáról. Ha csak úgy ránézel, akkor nem lehet tudni.”

A beszélgetés során a csoporttagok között felmerült megjelenés kérdése is. Legtöbbjük a számára a fizikai jegyek eltérése határozta meg azt, hogy mennyire érznek magukhoz hasonlóknak, vagy maguktól távolinak egy másik embert.

„Hogyha nem úgy néz ki, mint egy európai ember, akkor biztos, hogy külföldinek fogom nézni, bármit is mond. Vagy mondjuk, ha látom az utcán, biztos, hogy külföldinek nézem. De volt már olyan, hogy társaságban megkérdeztem egy lányt, akit mongol származásúnak véltem, hogy honnan származik. És azt mondta, magyar. Nem akartam tovább feszegetni, de mondta, hogy itt született és apukája is magyar. Úgyhogy nem értette, mire gondolok, de engem érdekelt volna, hogy honnan származik.”

Volt, akinek egyértelműen a nyelv határozza meg a távolságot:

„Én úgy vagyok vele, ha egy afrikai megszólal akcentus nélkül, magyarul, annak én tudok örülni, és nem merül fel bennem, hogy ő idegen. Mert ha látszik a külsején, hogy bevándorló, de magyarul beszél, akkor nem tekinted idegennek.”

A nyelven kívül a kultúra, értékek, szokások alapján is közelebb érzi magához a másik embert az egyik résztvevő. A magyar és külföldi

szülőkről hozott példájában elbizonytalanodik, két elv mosódik össze – az anyanyelven és kinézetén alapuló kategorizáció.

„Akivel meg tudom magam értetni. Szerintem egy magyarral sokkal jobban tudok kommunikálni, mint egy külföldivel, még akkor is, ha tanulja a nyelvünket, vagy beszél, mert neki van egy másik része, vagy nem tudom, hogy mondjam. Vannak a hazájából hozott szokások, nem olyan, mint egy magyar, aki ugyanezt csinálta, mint most. Szóval azért van különbség. Mert olyan is van, akinek az egyik szülője magyar a másik pedig nem, és az már nem tudom, hogy minek mondja magát. Mert olyan is van, hogy kinézetre egész másképp néz ki, még is folyékonyan beszél magyarul. Azok nem tudom, minek mondják magukat. Tehát szerintem ha meg lehet magad értetni velük, akkor magyarnak lehet tekinteni őket. Ha probléma van, akkor nem biztos, hogy olyan jól megy.”

„Az jutott eszembe, hogy elég nehéz belőni azt a vonalat, ha van egyáltalán vonal, mikor válik az ember bevándorlóvá, vagy idegenből magyarrá. Illetve még Zsoltra reagálnék, hogyha egy mongol vagy kínai, vagy olyan, aki láthatóan nem közülünk való, azt mondja, hogy magyar vagyok, akkor sokkal jobban megdöbbenek, mintha egy német mondaná ugyanezt. Talán, mert fizikailag jobban hasonlít hozzánk. Nem firtatom a dolgot, magyar vagy, jól van. Így könnyebben elfogadom, hogy magyar, még ha tudom is, hogy nem magyar származású.”

Saját tapasztalatok

Az előzetes várakozásoknak megfelelően a fókuszcsoport résztvevőinek attitűdjeit nagyban meghatározta az, hogy milyen korábbi tapasztalatokkal rendelkeznek – külföldön vagy Magyarországon megismert külföldiekkel kapcsolatban. Az egyik legmeghatározóbb tapasztalatnak a külföldön eltöltött hosszabb idő bizonyult. A résztvevők maguk is úgy látták, hogy a nyitottság összefügg a tapasztalatokkal.

„Nekem semmi negatív nem kapcsolódik hozzá, de mondjuk én egy bevándorlóval lakom együtt.”

„Az én bevándorlóm brazil. Nem volt pénze és én nem tudtam volna azt mondani, hogy ne költözzön oda hozzám. De azért elgondolkodtam, mert

elsőre nem is volt szimpatikus, meg hallottam rossz történeteket már brazilokról. Az elején izgult, feszült volt, de aztán megszoktuk egymást. Régóta ismertem már brazilokat, de nem tudtam, hogy laknak. A mai napig nem tudom milyen iskolát végzett. Angolul kommunikáltunk, és figyeltem, hogy van-e igénye arra, hogy magyarul tanítsam, mert ismerek brazilokat, akik már szépen beszélnek magyarul. Közös témáink a film, zene stb., nagy különbségek nincsenek.”

A kevésbé szoros kapcsolatban láthatóbbak, fontosabbak az eltérő szokások és jobban felerősödhetnek a különbségek:

„Viselkedése is más, meg az étkezése is, nem eszik húsokat és az ünnepeket sem tartja, náluk nincs karácsony, hanem március huszonvalahányadikán ünnepelnek. Meg náluk nincs névnap, és hülyeségnek találja ezeket. ... Meg nem tudom, hogy a nemzetéhez kapcsolódik, vagy egyénfüggő, de rendkívül zsugori. Másra költene inkább, mint egy magyar ember.”

A beszélgetés során szóba került a diszkriminatív viselkedés és az előítéletek. A csoporttagok eltérő motívumokat látnak az előítéletesség mögött:

„Genetikailag talán.”

„Mert nincs ráutalva. Ő még sosem volt a másik helyében.”

„Az általánosítás is például. Hallja, hogy a négerek gengszterek és akkor jajj.”

„A tájékozatlanság is probléma. Meg, hogy a médiába mit hallok különböző népekről, és az alapján ítélek.”

„Sokat utaztam és pont azt akartam mondani, hogy bennem nincs előítélet, de pont eszembe jutott egy eset, amikor igen. Nem igazolódott be, hogy igazam volt vagy nem, de megtörtént. Koppenhágában egy barátnőmmel és két pakisztáni sráccal laktunk, akikről úgy éreztem, hogy

valamilyen fekete biznissben vannak benne. Ezért nem is engedtünk a közeledésüknek.”

A film értékelése

A fókuszcsoport során levetítettük a résztvevőknek a projekt során készült kisfilmet. A résztvevők szinte kivétel nélkül pozitívan nyilatkoztak a filmmel és a film társadalmi szükségességével kapcsolatban. A pozitív fogadtatást valószínűleg erősítette a vetítést megelőző beszélgetés és a témára való ráhangolódás is. Elgondolkodtatónak találták Rátgéber szereplését a filmben:

„Hogy készül egy ilyen videó, hogy akik már beilleszkedtek a társadalomba, és nem is gondolunk már arra, hogy ők is egyszer idegenek voltak. Meg hogy fiataloknak is szól és ők még nyitottabbak a világra. De a Rátgébernek apám is örülne szerintem. És így már össze lehet kötni, hogy ja, tényleg.”

„Sajnos a magyar ember a TV-ből tájékozódik, hogy most ez az új joghurt, és megveszem, mert biztos jó. És ez is lehet egy ilyen reklám, hogy mondjuk a szomszédom külföldi, akkor lehet, hogy nem is olyan rossz fej.”

A csoporttagok nagy része első megtekintés után el tudta mondani, hogy mi a film célja és üzenete. Egyetértettek azzal, hogy társadalmilag elismert dimenziók alapján kerültek kiválasztásra a szereplők:

„A munka és a sport az, ami miatt elfogadjuk a külföldit.”

Volt olyan is, akinek inkább hiányérzete maradt a film megtekintése után:

„Rendben, hogy bemutat a film külföldieket, akik itt élnek, dolgoznak, de nem tudunk meg róluk semmit. Mit csinálnak? Valami nekem hiányzik.”

A fókuszcsoport értékelése

Az előzetes elvárásokhoz képest sokkal kevesebb előítéletes vélemény került felszínre a beszélgetés során. Ennek több oka lehet: egyrészt a résztvevők nagyrészt személyes érdeklődésből jelentek meg a beszélgetésen, másrészt a viszonylag nyitottabb csoportkörnyezetben esetleg nem nyilvánultak meg az előítéletes vélemények.

A megkérdezettek a bevándorlókat két fő dimenzió mentén kategorizálják: anyanyelv és fizikai jegyek. Az eltérő kulturális szokások kevésbé jelentenek fontos határt.

A korábbi előítéletesség kutatások eredményeihez képest a lezajlott fókuszcsoport alapján elmondható, hogy leginkább a **saját tapasztalatok** határozzák meg a bevándorlókkal kapcsolatos attitűdöket. A résztvevők korábban hosszabb ideig fele tanult, vagy dolgozott külföldön. Az ő tapasztalataik, véleményük nagyban eltért azoktól, akik nem tartózkodtak hosszabb ideig más országban. Az előbbiek jobban átérezték az itt élő külföldiek nehézségeit, hiszen ők is voltak valaha „idegenek” egy másik országban.

A résztvevők közül a felsőfokú végzettségűek valamelyest nyitottabbak voltak, mint a középfokú végzettséggel rendelkezők – de egyetlen beszélgetés eredményeit semmiképpen nem tekinthetjük reprezentatívnak.

A kutatást hasznos lenne folytatni a jövőben több fókuszcsoporton keresztül, hogy részletesebb képet kaphassunk a fiatalok attitűdjeiről. Érdemes lenne külön „előítéletes” és „elfogadó” csoportot szervezni, hogy a hasonló véleményű közegben könnyebben felszínre juthassanak az előítéletek is. Így még részletesebben megismernénk az előítéletek

beágyazottságát, saját tapasztalatokhoz fűződő viszonyát és struktúráját. Szintén érdemes lenne településtípus és korábbi külföldi tapasztalat megléte vagy hiánya alapján mintát választani.

Következtetések

A Jövőkerék Közhasznú Alapítvány Idegenek c. kampányát a kampány termékeire irányuló érdeklődés és a fókuszcsoportos beszélgetés alapján hiánypótlónak és sikeresnek értékeljük. A projekt során gyártott kisfilm nézettsége a széleskörű terjesztésnek köszönhetően jóval meghaladta az előzetes várakozásokat. A fókuszcsoportos beszélgetés is megerősítette, hogy nagy szükség van arra, hogy a bevándorlás témakörében elgondolkodtató üzenetekkel célozzuk meg a fiatalokat – ez hosszú távon hozzájárulhat a bevándorlókkal szembeni előítéletek gyengítéséhez és a bevándorlók társadalmi befogadásához.